

VINT-I-U

GENER DE 1951

La literatura valenciana com a excepció i com a normalitat

A València ha estat tradicional, des de la Renaixença, la consideració d'excepcional a la literatura valenciana, a la qual no s'apliquen els cànons estètics i morals que regeixen les literatures en general, sinó uns de privilegiats. Hom ha considerat, i continua considerant, que el sol fet de produir-se l'autor en la nostra llengua, li atorga un tracte de favor; és dir, el constitueix en possessió d'una patent de cors. Amb evident error, s'estima que, en benefici de la literatura valenciana i perquè es bolquen a ella el major nombre (nombre, no qualitat) de vocacions, cal tractar benèvolament tota la nostra producció, per a la qual totes les crítiques cal que siguen de més o menys lloança, però sempre encomiàstiques. El resultat és, naturalment, una superproducció d'ínfima categoria, en atraure cap a la nostra literatura les vocacions dels qui no tenen aptituds, i en ella veuen possible llur reixida, mentre són repel·lits els elements de vàlua, principalment jòvens, fastiguejats per l'espectacle de tanta inferioritat exalçada i triomfant.

On més palés esdevé això, per tractar-se del gènere més cultivat per la seva «productivitat», és a aqueixa cosa que es fa passar per teatre, i contra la que resultà inútil la lloable reacció, abans del 1936, d'uns quants noms que no mencionem perquè ens recaria ometre'n algú, per oblit involuntari, els qui intentaren un redreçament del teatre valencià, a l'escenari de l'Alkazar; com ara, no fa molt, l'intent, que ha restat solitari, de Martí Domínguez, enmig de l'apogeu d'aqueix baix teatre, veritablement «immortal», que continua infectant els nostres escenaris. No cal dir que a les altres modalitats literàries, les conseqüències són la mateixa superabundància de mala literatura, especialment a la poesia, camp el més conreat, després del «teatre».

Derivacions encara més funestes: aquesta tolerància, ha proliferat, dins la saturació de mala literatura valenciana, dues subespècies infraliteràries: la dita «literatura fallera», que té la seva expressió en les revistes falleres i llibrets de falla, on tothom es creu autoritzat a escriure, i que és la manifestació escrita del fallerisme, que en conferència recent, ha qualificat de «negació de l'art», el degà de la nostra Facultat de Filosofia i Lletres, Dr. Alcayde; i la literatura ratpenatista, que té el seu màxim exponent en els lamentables Jocs Florals de Lo Rat Penat. Branques esponeroses que tenen de comú, un primordial i absolut desconeixement de la llengua, amb abús de vulgarismes aquella i d'arcaïsmes aquesta, i una, també comuna, tònica de mal gust; barroer en la primera i de cachupinada en la segona. Seria molt interessant un estudi sobre el gust literari, però això ara, ens allargaria massa en aquesta rapidíssima visió panoràmica de les dues tendències fenomenals de l'actual literatura valenciana, que volem donar.

Per tot això, la posició estètica de Xavier Casp, que ha format una tendència, jove com ell, al voltant del grup de «Torre», ha estat la consabuda pedrada en el tranquil estany. Aquesta tendència, de la que Xavier Casp és iniciador i la figura més preminent, considera la literatura valenciana, trencant amb les velles confabulacions, com una literatura normal que cal judicar-la

amb les mateixes normes que qualsevol altra, i per tant, cal tenir en la seua producció, les mateixes exigències lingüístiques i els mateixos rigorismes estètics que en totes les literatures.

Aquesta actitud, que adopten poetes com Xavier Casp, Joan Fuster, Vicent Casp i Verger, Jaume Bru i Vidal, Rafael Villar i Francesc de P. Burguera; prosistes com Josep Sanç Moia i Enric Valor i Vives; i erudits com Manuel Sanchis Guarner, Francesc Navarro Navarro i el mateix Enric Valor i Vives, refusa tot tracte benevolent per a la nostra literatura i jutja l'obra en el seu valor absolut, el que implica seguesca en la producció un criteri selectiu, negant-se a acceptar dins la literatura, els sedients literats, pel simple fet d'escriure en la nostra llengua.

L'actuació d'aquesta jove tendència literària, evidentment minoritària per ésser de selecció, ha concitat contra ella, lògicament, l'oposició de tots els elements enquadrats en la literatura d'ínfima qualitat i en les dues subespècies infraliteràries a què adés fèiem referència, els qui han convergit llurs activitats a Lo Rat Penat; al qual, renunciant a la distinció de pertànyer a la minoria han adscrit també llurs actuacions, per oposició a Xavier Casp i la seua tendència, noms que tenen una certa valoració literària, com Carles Salvador i Almela i Vives, i en un altre nivell, Mascarell, Soler Godes i Thous Llorens, els qui avui apareixen barrejats amb els pseudoliterats de la més ínfima categoria. Tots ells, a banda de les motivacions personals d'oposició, amb el rellotge parat el 1936, o fent-lo anar endarrere, com Carles Salvador amb el seu retorn a Llorente, continuen defensant el vell criteri de considerar la literatura valenciana com una d'excepció, sense admetre que, considerant-la com una literatura normal, en ús del legítim exercici de la crítica literària, hom puga establir l'adequada discriminació de valors estètics i la corresponent jerarquització dels mateixos.

Aquestes són les dues tendències, jove i vella, oposades irreconciliablement per llur pròpia naturalesa, que polaritzen actualment la literatura valenciana, que compta amb elements valiosíssims en la branca jove, que ha fet escriure a Carles Cardó: «València que sembla com si es preparés a repartir la seva gesta poètica quatrecentista, quan va portar a plenitud la poesia catalana medieval».

MIQUEL ADLERT NOGUEROL

València, 1950.

Quasi elegia

A la memòria de Gràcia, la nostra fadrina de servei, des dels meus besavis fins a la meua germaneta.

QUANTES inefabilitats t'has endut!
Eres, a casa, com el tabac on paraven les petites coses familiars, aqueixes que, per no ésser importants, els parents anàvem oblidant-les a l'ombra senzilla del passat que no fa història.

Quant que plorares per nosaltres! I nosaltres, que poc per tu!

Quant el teu cor impetuós encara et sostenia l'alè en el cos acabat, a la vora del teu llit de mort, mirant-te, els meus sentiments intentaven obrir aquell tabac dels teus records que tan sovint ens destapaves. Els teus braços, quiets i brunament apergaminats — quina quietud i quina brunesa la de la lenta mort ben guanyada! —, eren les velles fustes caigudes del bressol de ma casa, al qual tres generacions havíem gronxat el somiqueig i la pau feliç de la infantilitat.

Quina dolor sentir, sobtadament, que també tu tenies edat! I, sobretot, que una edat nostra, irretroable, s'acabava amb tu. Una edat que, en el teu parlar, ens ajuntava, com a germans, avis i nets, pares i fillets... ¿Era ma mare aquella «pobra xiqueta» que, sense marc ja de petitona, feia entremaliadures a l'àvia? Quin enamorament sense idea el d'aquell diminutiu que els teus llavis posaven al nom de mon pare!

Tots els dolors i goigs nostres (més que res els primers, amb els que Déu ens afavoria), havien estat tan teus que tu no en tenies d'altres. Dels costums de ma casa, tu eres el costum primer.

Ma casa, ben poc després de tu, ha fruitat en altres cases; i així com cada fruit es creu finalitat de l'arbre, aquestes cases nostres que poc giren el seny cap a la nostra casa!

Ahir, tot és ahir ja. Els meus pares eren el passat, i com a passat, són vius a la sang del meu viure. Però tu eres aquell vas que apomellava els brins sense objecte i, per açò, més insospitadament amorosos. Tornada a la terra la terrissa del teu vas i espargits arreu els nostres brins, Déu s'ha endut l'aigua de la teua vida que els mantenia la tendror, i se l'ha enduta tan clara d'innocència com quan te l'abocà al vas del cos.

Ara, ¿d'on flairarem aquella graciosa insignificança de saber malifetes dels ja respectables avantpassats, de conèixer llàgrimes amagades, de descobrir aptituds contrariades, de refer, parentius ignorats, d'aclarir sentit als malsnoms, d'envanir-nos d'una hisenda perduda, d'assaborir una llengua que emmalalteix de desamor...? Tot açò ens ho prodigaves sense eloqüència, com els margens les margaridoies, perquè en tu no tenia cada dia el seu afany sinó que tenien tots els dies un afany només; l'estimar-nos tant que ni pensar-ho sabies; estimar-nos entre rudeses i acaronaments, amb la puresa i la força quasi vegetals de la ignorància, com entre punxes i fulles estima el roser les roses, però, com aquest, donant-te total a les nostres roses. I .. ¿guarden les roses alguna flaire per al roser?

Vaig llegir, no recorde on, que Millàs-Raurell deia d'un vell que «es tornà com un infant monstruós, sense la gràcia ni la frescor infantils». Sí, tal sol ésser el trist aspecte exterior dels vells i així, és clar, s'havia fet el teu. El treball inalterable se t'havia afeixugat sobre els ossos, estrenyent-te tant la carn que era com una pell gruixuda. La flama de l'ànima, tant de temps xuclant-te el bon oli verge de l'ésser, t'havia deixat ja quasi només els solatges i el teu geni estremia l'espurneig de les acaballes...

Però no, no; el meu braç rememorador és més llarg que aquelles darreries i, sortosament, estira la mà a la veritat de tu, d'aquella tu donada a nosaltres sense anys i perduda per a nosaltres quan els anys t'obligaren la presència.

Tu que resaves aquell rosari de pregàries que no entenies, i que Déu te les acceptaria amb el somris que les mares entenen el parloteig dels fillets, ensenya'm, ensenya'm des del record, a pregar per tu amb aqueixa innocència tan blanca, amb la qual, purament —oh, el llenç seré de l'amor suau!—, embolcallaves les irretroables petiteses nostres en el tabac de la teua vida.

XAVIER CASP

Per terres altes

BÉ, bé. Hem arribat —em diu el meu acompanyant—. Ja li havia anticipat que, des d'ací, és meu mig món.

Faig, admirat, un signe afirmatiu. Damunt d'unes penyes que formen com una petita codina, ens asseiem tots dos. Motades de punxones coscolles i ginebres i altes mates de romanins ens volten a nivell inferior del mirador nostre. L'alta carena on ens trobem, devalla pel nord, en no molt accentuat pendís, fins acabar en un bell i lluminós altiplà. Pel migjorn, es trenquen els tossals en un impressionant i desigual escalonament, i allà dins es veu la pregona i remota ratlla de la mar.

A la rodona, tot són termes de barrancs i abancalats penjats pels espenyadors. Cap a la mar, es veu el poblet de Cella, enganxat a mitjan costera assolellada de l'Aitana. Allà més avant, en mig d'una serralada convulsa i fragmentada, es deu trobar Relleu, cap al sudoest, i, més avall, veiem l'ull blavós del seu pantà, en un estret de crestelleres assedegades.

Prop nostre, pels reclots, per les foies i les barrancades d'olivar que ens volten, no es veuen però es pressenten els pobles petitons: Alcoleja, Penàguila, Confrides... Tots són ombriencs i plens d'una tristor dolça. Cadascú amaga, pels racons de la serra intricada i inacabable, els seus carrers humils plens d'ombres de tradicions mortes.

Quiets el meu amic i jo dalt d'aquella magnífica talaia, segueix parlant-me el fadrístern. Té evocadora paraula i sobri gest, expressió aristocràtica en les seues mans nervioses i fines —mans d'imatge del Crist—. Ell evoca les coses antigues i jo les veig, les recree en la vesprada en calma, en mig del paisatge vell...

Abans de pondre's el sol, devallem cap al poble, travessant l'altiplà dels Bítols, on s'aixeca una vella masada voltada de xiprers. I jo veig que el pla és un descans i una alegria en el trencament i la foscor de les muntanyes: comoditat de bancals i camins plans; joia de la verdor de la dacsà i de l'aroma de les pomeres. L'aire encara és el de les grans altituds: fi com un frec de sedes, fortament fresc inclús ara a principis de tardor; anticipa sensació de dia d'hivern.

—Aqueix mas és el més gran i el més important de la contrada —em diu el fadrístern—. No és que ho siga molt; ja sap vostè que no hi ha grans riqueses en aquest agreste país... Tot és relatiu: els rics d'ací són pobres.

Però jo pense en aqueixes riqueses que no valen un cèntim...

Passen dos corbs plegant rítmicament les seues negres ales i soltant un malencònic grallar; el cel se'ns fa de sobte més ample i més blau...

Passem el pla i vénen nous trencaments avall i noves costes, i ja es veu, pregona, la petita vila. Com que baixem prou a pressa per la senda, anem a passar-li davant a una velleta que camina penosament sota un feix de ramulla.

—¿La veu? —m'informa el fadrístern—. Té setanta-sis anys, i no la volen els fills. Fa feixos i els ven. Quan neva, viu de la caritat.

Va tota endolada; és una figureta flaca i tremolosa, sostinguda tan sols per l'esperit. El feix la sufoca, i va fent: *ai, ai, ai*, però fluixet, fluixet, com si tampoc ella no volguera sentir-ho.

Em colpeix la compassió. Gire la vista a l'entorn: alts pics i carenes difícilment accessibles fan de vigies eternals en aquella estesa fosca de puigs i barrancs. Per davant d'ells impassibles, passen i passaran les llàstimes dels homens.

—Bona nit— diem a la velleta, i seguim avant.

Ens contesta una veu badada i llunyana i un accent d'un altre món. Apressem el pas i arribem al poble, ja de nit. Des de les seues llums, guaite enrere, i, llavors el camp se m'apareix negre i amenaçador.

I pense en la velleta, que encara no haurà acabat el seu interminable viatge.

ENRIC VALOR I VIVES

Q U I E T U D

El cel és massa teu, i els arbres tenen
un somni d'allargar-se sense espera.

A la vora del goig,
em martiritza més el càntic roig
del sol, en la sendera
d'aquesta vida. De la nostra vida
bruta de gessamins —claror perfecta—.

Un quall de silencis oblida
l'aspecte de la certa
devoció.

Amor, deixa't als muscles
l'aire que es torna pes d'estar vençut.
No m'arregles els crepuscles
plegats a l'hora sense crit.

La nit,
indefinida,
serà una estètica de llavis;
els llavis, la ferida
d'aquesta carn oberta per la sang,
i vora l'aigua de la fe suprema,
dolçament i eternament blanc
esclatarà el desig del meu poema.

El mig somriure que t'amagues
em deixa un mal sentit d'arraps.
Vora els ulls, saps
com és la nit plena de plagues
de llum, i per això
m'he fet amic dels teuladins.
Perquè m'agrada la raó
d'estar tacat de gessamins!

RAFAEL VILLAR

De "Criatura dolcíssima"

7

Vindrà l'hora de veure dins els versos
i algú dirà de mi: heus ací un home
que moria allarat en clars abismes.

I algú dirà també: heus ací, sota
l'afer minuciós de les paraules,
un deliri que cou, un risc de gleva.

¿Però no hi trobaran ta pau, tos muscles,
la teua olor completa, penetrant-me?
¿No hi llegiran ton nom amb un bell pànic?

Sueca, 1950.

10

Record et dius, amor, record o vetla,
i distància estesa des dels braços,
et dius clima de set, et dius silenci.

Record et sent, amor, en cada tebi
naixement d'un record, i edat excelsa,
i en cada vena meua i desvalguda.

Record o espina lenta, amor, et pense,
i secreta estatura de la vida,
dins de l'amor, amor, on visc encara.

JOAN FUSTER

Poema del fill encara no nat

T'espere des de tantes primaveres
somni del cor, berrissol pressentit,
que es fa suau la punxa del neguit
tot i esperant l'instant que tu t'adveres.

Tímidament tranquil·la, en verd desfent-se,
la veu em dóna un tast d'altres carícies,
en pressentir, emmelat, les primícies
d'un bes que sols jo sé, que sols jo pense.

Seràs cel pur o seràs una aurora
sobtada d'improvís vora ma vida,
seràs la llum encara no sentida
més que un instant, o l'ona jugadora?

Tindràs als ulls la blava mar estesa
i als cabells l'or del sol...? L'ala captiva
dels meus pensaments morts surt rediviva
i em salta al front l'incert de la sorpresa.

Seràs no nat al món, però la ment
fa temps que sap de tu, consciència
d'un tel, d'un glop, d'un mot, d'una presència
que serva al cor ben acuradament.

Fill meu, la teua carn inconeguda
—set dels meus somnis, somnis plens de set—
invoquen els meus dits, per tot esplet
la forma encara, l'ala no retuda.

Dona: t'espere. Teu és el poema
que el pit m'esclata i la cintura em crema.

JAUME BRU I VIDAL

Ezra Pound

EZRA POUND nasqué l'any 1885 als Estats Units.

Deixà Amèrica l'any 1908 i s'instal·là a França primer, a Itàlia després, a Rapallo. Tingué simpaties per al feixisme. Amb T. S. Eliot és capdavanter del moviment *imatgista*. És un home alt, prim, roig de pèl, amb barba punxaguda. Juga al tennis, beu whisky i estudia economia política, història, xinès.

«Dedica una cinquena part de la seva vida a la poesia. En el temps que li queda s'esforça d'augmentar les riqueses materials i artístiques dels seus amics. Els defensa quan els ataquen, els introdueix a les redaccions dels diaris i els treu de la presó». — *Ernest Hemingway*.

Darrerament, el seu retorn a Amèrica ha estat marcat per una doble acció pública, que pot semblar, al primer cop d'ull, contradictòria: se'l condemnà per alta traïció i se li atorgà el premi Pulitzer. Hom jutjava l'home i honorava el literat, per a trobar, així, en dues conclusions ben diferents, una mateixa justícia, l'única. ¡Envejable actuació al·ligonadora! Encara més: Peter Nevill ha publicat enguany a Nova York i a Londres un recull en homenatge a Pound que conté assaigs de T. S. Eliot, Edith Sitwell, Ernest Hemingway i altres. Amb els *Cantos* Pound ha volgut escriure el poema llarg que correspon al nostre segle. Considera sobretot les èpoques històriques que representen, segons ell, l'esperit humà en la seva actuació més pura: La Grècia de la Odissea, la Xina de Confuci, la Provença dels trobadors, l'Europa dels artistes medievals, la Itàlia del Renaixement, l'Amèrica de Jefferson, etc. Per a ell, el mal que destrueix totes les societats és la usura. No hi té cap intenció de representació cronològica. Els temes s'entreteixeixen com els motius d'una fuga.

«El mèrit de Pound és potser el de resoldre violentament les desproporcions en una complexitat poètica gens desproporcionada». — *G. S. Fraser*.

Observa Edith Sitwell, citant Yeats, que la dificultat en la lectura dels poemes de Pound és causada sovint pels personatges arquetípics en els quals confon persones distintes i pels esdeveniments arquetípics en els quals condensa el sentit de fets històrics allunyats els uns dels altres en el temps.

«Crec que Pound ha estat una veu original perquè ha insistit en afirmar que la poesia és un art, un art que demana l'aplicació i l'estudi més intensos i en considerar que, al nostre temps, hauria d'ésser un art altament conscient... Ens ha donat un exemple de devoció a l'art de la poesia que puc comparar al de Valéry i fins a un cert punt al de Yeats: i mencionar aquests noms representa donar una idea de la importància de Pound com a representant de la poesia d'un temps en el qual

L'«edat demanava» sobretot un model de gest
Fet sense perdre temps
Un cinema de prosa; no, no pas alabastre
O l'escultura de la rima». — *T. S. Eliot*.

Publiquem a continuació, en la primera versió catalana que es fa, dos dels poemes que Ezra Pound anomena *Cantos*. Ens associem així a l'actualització d'aquest poeta que té lloc ara pel món. Fidels a l'original, hem conservat les majúscules que encapçalen tots els versos, posat que representen més que l'ús del costum establert, i fins allà on la comprensió del sentit ho tolerava, hem respectat la puntuació, molt personal, de l'autor. Arthur H. Terry, estudiós de la llengua i la literatura catalana, actualment professor auxiliar de la Universitat de Belfast, s'ha esmerçat en acostar-nos el poeta nord-americà sense traïr-lo, i tot provant-nos quin domini pot assolir de la nostra llengua un anglès sortit de Cambridge.

« CANTO » VIII

Kung passejava
vora el temple dinàstic:
Entrà al bosquet de cedres,
I sortí pel riu de més avall,
Amb els companys, Khieu, Tchi
i Tian, el de la veu greu.
I digué Kung: «Som desconeguts.
Així, ¿us dedicàveu a menar carros o a tirar fletxes?
O a fer discursos públics?»
I digué Tseu-Lou: «Jo posaria en ordre les defenses»

I Khieu: «Si jo fos senyor d'una província,
l'arreglaria millor que aquesta»
I Tchi: «Jo preferiria un petit temple muntanyenc
Amb oficis ben ordenats
i amb litúrgies convenientment observades.»
I digué Tian, amb la mà sobre les cordes del seu llaüt:
(Els sons greus continuaren quan la seva mà hagué deixat les cordes.
I pujà el so semblant al fum, sota les fulles,
I seguí amb la mirada el so).

«El lloc on nedàvem quan érem joves,
I la quitxalla que es capbussava des dels fustots,
O asseguts enmig del boscatge, tocant mandolines»
I Kung somrigué igualment a tots tres.
I demanà Thseng Sie:

«Qui ha contestat bé?»
I digué Kung: «Tots heu contestat bé,
Vull dir, cadascú segons el seu tarannà».
I Kung aixecà la seva vara contra Yuan Jung,
Que tenia més anys que no ell,
Perquè Yuan Jung estava assegut a la vora del camí,
fent cara de rebre saviesa.
I digué Kung:

«Està bé, foll,
Aixeca't, fes quelcom que valgui la pena».
I digué Kung:
«Respecta les aptituds d'un infant
Des del moment en què inspira l'aire pur,
Però un home de cinquanta anys que no sap res
no és digne de cap mena de respecte».
I «quan el príncep hagi reunit al seu voltant
Tots els savis i artistes, llavors s'empraran plenament les seves riqueses».
I digué Kung i ho escriví en les fulles de *bo*:

«Si hom no té ordre a dintre
Mai no podrà estendre l'ordre al seu voltant;
I si no té ordre dintre d'ell
la seva família no actuarà amb l'ordre escaient;
I si el príncep no té ordre dintre d'ell
No podrà ordenar els seus dominis!»
I Kung donà els mots «ordre»
i «deferència fraternal»
I no digué res de «la vida després de la mort».
I digué:
«Qualsevol persona pot cometre excessos.
És fàcil tirar per damunt del blanc.
És difícil mantenir-se ferm al bell mig.
I digueren: «Si un home en mata un altre,
cal que el seu pare el protegeixi, i fins i tot l'amagui?»
I digué Kung:

«Ha d'amagar-lo»
I Kung donà la seva filla a Kong Tchang
Malgrat que Kong Tchang fos a la presó.
I donà la seva neboda a Nan Young
malgrat que Nan Young no tingués càrrec.
I digué Kung: «Wang governà amb moderació.
En aquella època hi havia bon ordre en l'Estat
I jo mateix recordo un temps
Que els historiadors deixaven blancs en llurs obres,
Vull dir per a les coses que no sabien.
Però va desapareixent aquell temps».

I digué Kung: «Sense caràcter no podràs
tocar aquell instrument
Ni tocar música adequada per a les Odes.
Les flors de l'albercoquer volen d'est a oest
I jo he intentat evitar que caiguessin.

« CANTO » XLV

Amb la usura

Amb la usura no es té mai casa de bona pedra
Cada pedra ben tallada, polida i ajustada
Amb la superfície escaient al dibuix,
Amb la usura no es té el paradís pintat a les parets de l'església
harpes et luthes
Amb la verge que rep l'anunci
I el nimbe brollant de la incisió
Amb la usura
No veu ningú cap Gonzaga, ni hereus ni concubines,
Cap quadre es fa per durar ni per servir de company
Ans es fa per a ésser venut de pressa.
Amb la usura, que és pecat contra natura,
El teu pa sempre és fet d'escassigalls
El teu pa és sec com paper,
Amb cap blat de muntanya, cap bona farina.
Amb la usura no hi ha cap fita
I ningú no pot trobar lloc per a la seva habitació,
El picapedrer queda lluny de la seva pedra.
I el teixidor del teler

AMB LA USURA

La llana no arriba al mercat,
L'ovella no porta guany amb la usura,
La usura és febre, la usura
Esmussa l'agulla a la mà de la donzella
I anorrea la manya del afilador. Pietro Lombardo
No vingué per la usura
Duccio no vingué per la usura
Ni Pier della Francesca: Zuan Bellin tampoc
Ni així es pintà «La Calunnia»
Angelico no vingué per la usura; ni Ambrozio Praedis
No es feu cap església de pedra signada: *Adamo me fecit*
Ni per la usura St. Trofim
Ni per la usura St. Hilari
La usura rovella el cisell
Rovella l'art i l'artífex
Rosega el fil del teler
Mai no s'ha après a teixir l'or d'aquesta manera;
L'atzur s'esguerra; el carmesí es desfà
La maragda no troba cap Memling
La usura mata la criatura dins la matriu
Destorba les galanies del jovincell
Ha fet entrar la paràlisi al llit, i jeu
Entre el nuvis

CONTRA NATURA

S'ha portat bagasses a Eleusis.
Els cadàvers entren al banquet
Quan mana la usura.

Núria Picas

NO espereu en les obres de Núria Picas, la gràcia, la tendresa o qualsevol d'aquelles qualitats que, segons s'ha convingut, són pròpies de l'anomenada *pintura femenina*. Ella ens ofereix quelcom contundent: la seva visió del món es tradueix d'una manera directa, sense vacil·lacions. Dibuixa com si abans hagués eliminat mentalment totes les formes no essencials. Podem, sense por, escriure el mot «caricatura». L'art de Núria Picas té la mateixa agudesia lineal dels bons dibuixants satírics.

El color, que en un principi era volgutament neutre, farciment a la rígida estructura de la forma, ha anat adquirint riquesa. Avui, els seus quadres tenen qualitats de vitrall.

Núria Picas ja té un lloc en la pintura catalana moderna. L'esquemàtica visió dels cossos té el merit d'ésser valenta i decidida, i això compta.

ENRIC JARDÍ

FAUST - PICASSO

FAUST (en el seu taller de pintor): Qui?

MEFISTO: Jo.

FAUST: I qui ets tu?

MEFISTO: El que sempre és *Jo*.

FAUST: Seu. Què vols?

MEFISTO: La teva ànima.

FAUST: No en tinc.

MEFISTO: Millor; fes com si en tinguessis,

FAUST: A canvi de què?

MEFISTO: Tria.

FAUST: Espera't... Ja ho tinc! A canvi de la d'un altre, i després la d'un altre, i després la d'un altre... fins a mil i una.

MEFISTO: Fet.

FAUST: Després et quedes amb la meva.

MEFISTO: D'acord.

FAUST: Comencem.

MEFISTO: Quina vols?

FAUST: La de Rembrandt.

MEFISTO: És teva.

FAUST: Bé, ara deixa'm. Ja et cridaré quan et necessiti. (Es posa a treballar).

MEFISTO: Entesos.

FAUST: (al cap d'una estona): Mefisto!

MEFISTO: Què hi ha de nou?

FAUST: La d'Ingres, de pressa.

MEFISTO: És teva.

FAUST: Ara deixa'm.

MEFISTO: Ara, quina vols?

FAUST: Cézanne.

MEFISTO: I ara?

FAUST: Lautrec.

MEFISTO: I ara?

FAUST: Courbet.

MEFISTO: I ara?

FAUST: Velázquez.

MEFISTO: I ara?

FAUST: Van Gogh. Avisa'm quan siguem a mil.

MEFISTO: Ja som a mil. Falta l'última. Quina vols?

FAUST: La teva!

MEFISTO: Com s'entén la meva!?

FAUST: Sí, la teva.

MEFISTO: No la puc donar.

FAUST: Doncs així, no vull res.

MEFISTO: Com, res? I les mil que t'he donat?

FAUST: El tracte és mil i una.

MEFISTO: Què vols a canvi de la meva?

FAUST: Res, la teva.

MEFISTO: Impossible. Tria una altra cosa.

FAUST: No m'interessa res.

MEFISTO: I els quadres? I els retrats?...

FAUST: Els he venut.

MEFISTO: Lladre! Estafador! Ets pitjor que el...

FAUST: Què deies?

MEFISTO: Res. Maleïtsiga!

(Mefisto se'n va amb la cua entre cames).

FAUST (cridant-lo quan és a la porta): Ei, espera un moment, no et moguis, que et dibuixo!

L'ALQUIMISTA

París, juny de 1946.

EN AQUEST FASCICLE, Miquel Adlert i Noguerol presenta poetes i prosistes valencians. Ell nasqué a Paterna, fa trenta-nou anys, i és advocat. Té en preparació un llibre de divulgació doctrinal que es titularà *Brúixola i timó*. Des de la Col·lecció *L'Espiga* de l'Editorial Torre, sota la seva direcció i la de Xavier Casp, es donen a conèixer els nous valors valencians. Xavier Casp, del qual publiquem una prosa, és el poeta més remarcable que ha aparegut a València des de Teodor Llorente. Als Jocs Florals de 1950 celebrats a Perpinyà li fou atorgada la Flor Natural. Ha publicat els reculls de poesia *Volar*, *La inquietud en calma*, *Aires de cançó*, *Jo sense tu* i *On vaig, Senyor?* Té crítica poètica i assaig i escriu una novel·la. Joan Fuster ha donat a conèixer un llibre, *Ales o mans*, a l'Editorial Torre, i en té un altre d'inèdit, al qual pertanyen els poemes que inserim en les nostres pàgines. Jaume Bru i Vidal, de Sagunt, acaba de publicar el seu primer volum de poesia, *Ala encesa* i Rafael Villar que nasqué a València l'any 1931, donà a la llum un petit recull de poemes de caire religiós titulat *Cendra*. Finalment, Enric Valor i Vives ha escrit nombrosos treballs en prosa, entre els quals hi ha estudis de dialectologia, i ha publicat un primer volum de *Rondalles valencianes*. Així hem afegit als nostres fascicles una mostra diversa de la nova literatura que ens ve, des de València, a fer companyia.

Dues "Històries d'abans de l'alba"

ELS ANIMALS CASTIGATS

VETAQUÍ la història més antiga que mai es podrà escoltar. Parla del principi de totes les coses, així de les muntanyes com de les bestioles i dels boscos, i d'abans encara, de quan no es coneixia cap mena de cabirol ni de ratapinyada, de quan no s'alçaven els turons ni lliscaven els rius. En aquell temps tot estava quiet, fosc i silenciós. Només existia la solitud així en el cel com en la mar.

No havia estat creat ni un home, ni un moixó, ni un cranc, ni una pedra, ni un escurçó, ni un cedre, ni una papallona tampoc. Només hi havia, dalt de tot, el cel entenebrit, i, sota, ben dessota, la mar immòbil; una mar sense ni una escata de peix, sense ni el rínxol d'una ona, sense ni un buf d'oreig. Imperava arreu la nit i el silenci, la pau i la buidor.

No direm pas que no existissin els déus, els Poderosos del Cel, els Serpents Emplomallats, els Dominadors, els Constructors; prou que vivien, però, embolcallats en els seus mantells de plomes verdes, s'estaven quietes, ombrívols i en silenci: no sabien enraonar. I així passaven diària dia damunt la mar morta, com una ombra escampadissa. Però la Paraula els esgarrapava les entranyes i el pit, els muntava gorja amunt com un serpent mossegant i es caragolava en un nus dins les seves boques cuidant ofegar-los. Un dia els Poderosos del Cel, els Constructors, els Dominadors, van obrir els llavis per a amollar la turmentadora Paraula. I la Paraula els va semblar agradívola tant de dir com d'escoltar, i aquella vivor serpentina que els eixia de la boca i els entrava per les oïdes els causava un plaer vivíssim. Una mena de celístia davallà aleshores del cel damunt la mar negra. La Paraula els va ensenyar la saviesa i, ordenats així els seus pensaments, van encetar la primera conversa que al món sia estada, la més bella enraonia que ningú hagi mai escoltat: van parlar de la creació, de l'home, dels xiprers, de les balmes, dels herbeis, dels jaguars, dels papagais, de les daines i de les cucales. I de cop i volta van dir amb una veu imperiosa:

—Cal que no tardi massa l'alba de la vida: ¡que la germinació influi els grills, que les llavors esclatin, que la Terra neixi de la mar!

Tant bon punt van haver dit la paraula *terra*, vetaquí que la terra, la nostra terra veritable, bonyeguda de muntanyes i afonada de valls, va eixir a poc a poc de les fondàries de la mar. I les serralades van alçar cap el cel els seus cimals enyoradissos, les planúries d'herbes gronxívoles onejaren enllà d'enllà, mentre en els pujols, en les comes, en les quintanes, clapejaven les pinedes i els xiprerars entre els esqueis. Les aigües van posar-se en camí, i, trescadors com són, s'esmunyien al peu de les muntanyes per estanyar-se després en aiguamanses o bé per a rebullir en el furient abisme de les catarates. Així va néixer la Terra, submissa a la paraula ordenadora dels Serpents Emplomallats.

Els déus ja tornaven a parlar-se:

—¿Sempre regnarà el silenci al peu dels arbres, dalt del brançam, ran de torrent? Bella cosa seria un xic de xerradissa: ¡que siguin fetes les bestioles!

Dit i fet. Atapecits vols d'ocells van eixir dels seus llavis per a xisclar a ple cel. Ramades pasturadores van escampar-se per les prades mentre cuejava la clariana dels peixos dins de les aigües. Aleshores els déus van dar a tots els animals els seus sojorns, els seus aixoplucs. Van manar al cèrvol, a l'isard i a la daina que senyoregessin els cingles, les carenes i els espadats, que fessin seus el bosc i la planúria. Als eixams d'aus van dar-los les frondes dels arbres, les cavorques de les soques i les balmes i clivelles de les penyes. I així mateix va ser fet amb els simis, els tigres, els pumes, les anguilles, els grills i amb tota mena d'animal vivent.

Acabada la creació de les bèsties, els Formadors, els Esperits del Cel, els Serpents Emplomallats, van adreçar-los aquestes paraules:

—Podeu garrlar cadascú a la vostra manera i al vostre grat, però d'ara endavant i això per sempre, haureu de repetir els nostres noms sagrats. Lloeu-nos, exalceu-nos, agraiu-nos sense repòs l'haver-vos cridat a la vida: ¡adoreu-nos!

Els animals de les prades, dreçades les orelles, escoltaven; els estadants de les aigües tenien ben oberts els seus ulls rodons, els ocells s'estaven quietets, sense fer l'aleta. Després, cadascú segons la seva mena, es va posar a escriuassar. Els peixos només van amollar bombolles... Tot plegat un infernal guirigall fet de cloqueigs, grinyols, rugits, bels, bramuls, gralleig, miols, brams, xiscles i refilets.

Els déus van mirar-se els uns als altres i, enrabiats, van acabar per fer:

—No heu sabut confegir els nostres noms, no heu pogut adorar-nos... només un garbuix de veus endiastrades, un brogit sense ordre ni concert. Més val que us ho diguem des d'ara i així sabreu del mal que heu de morir. La vostra minestra i el vostre jaç no us mancaran, ni el cau, ni la lludriguera, ni el niu, però vetaquí en poques paraules el fardell que per sempre tragarà la vostra nissaga, la maledicció que heu d'arrossegar fins a la fi dels dies: la vostra carn serà mòlta entre les dents dels enemics que us congrï la vostra molta o poca força, perquè el peix gros sempre es menjarà el petit. Per a parlar sense embuts, sereu vianda, sereu carnassa, sereu morterol, sereu xixina...

Esporuguits dels crits que els feien, que poca cosa més entenien, els pobrics animalons van provar de concertar els seus udols en paraules entenedores, però de cap de les maneres no es van comprendre ells amb ells, ni tots plegats van dar-se a entendre als Serpents Emplomallats. Només xiscladissa, alirets i botzineig.

I aquesta ha estat d'aleshores ençà la malastrugança dels animals: ser perseguits, empaitats, encaçats, lligats, sacrificats, esquarterats, rostits i devorats. Aquesta serà per sempre la maledicció de la seva carn, aquest és i serà el càstig a la seva manca d'adoració.

ELS HOMENETS DE FANG I DE FUSTA

Val a dir que els Serpents Emplomallats, els Esperits dels Cel, els Poderosos, se sentien un xic escorreguts. Dir primer la paraula, posar-la tot seguit en obra i crear de nou i de trinca la terra, el bosc, i tot animal manyac o selvatgí per a trobar-se al capdavall del sac i malgrat tan bona feina que ningú no els en dava les gràcies, ¿no era una cosa ben trista? Per això tot era exclamar-se:

—¿I si ho tornéssim a provar? Hem de crear els nostres nodridors, algú que ens invoqui i que es recordi que al món som. ¿Per qui podríem ser reverenciats, commemorats, exalçats, lloats i adorats? Els animals, això és més clar que l'aigua, només van a la seva i amb aquest oblit insolent semblen dir-nos que si tenim feina que ens la fem: ¿per ventura no ha estat aquesta una creació ben galdosa? Nosaltres ens delíem per uns éssers obedients i bons minyons, per unes criatures endreçades i agraïdes, però els animals són uns poca-penes i, ja que és així mateix, ves, fes-los un nus a la cua... Haurem de provar una vegada més i veure si sortim d'aprenents i portem a bon terme l'obra començada.

I es van posar novament a la feina. Prop d'un aiguamoll, arrupits ran d'un mot, van dir:

—¡Anem a pastar fang!—, i, tal dit, tal fet, començaren de modelar uns homenics. Aquesta feina va resultar molt i molt ingrata. Ara se'ls engrunava el fang, ara se'ls agrumollava la pasta i acabava per estovar-se tot i degotar en regalims de llot.

Però tant i tant van maldar que a la fi es van engiponar uns ninots eixits del llotim de la terra. Però eren simples figurines de fang, meres aparences de vida, escarniment d'una obra, només una riota, sols una il·lusió. Un cop assecats, van restar rígids, encarcerats, corsecats. Aquells homenets tenien fixa la vista sense poder girar el coll a dreta o a esquerra i menys encara tombar el cap i mirar enrera o enlaire. No hi veien més enllà del nas i s'ha de dir que el seu nas era un simple pessic, unes miques de pols, tot plegat no res. El seu seny tampoc no va ser de durada; primer va semblar que s'animaven, que balbucejaven quelcom, que maldaven per rompre el seu silenci eixarreït, però després d'uns mots mal confegits, d'una fressa de paraules engargussades, aquells homenics miserables es van esquerdar, enrunar, fins a revertir en pols. D'altres a qui van esquitxar amb aigua, van estovar-se, se'ls van escórrer les galtes, els seus ventres van tornar-se una pasta relliscosa i els braços i les cames se'ls retorçaren fins

a convertir-se en un informe pilot de fang, fins a formar a la fi una simple taca de llot.

Els Formadors i Poderosos del Cel van plànyer-se així:

—Ara si que l'hem feta bona: com més anem, menys valem. Hem dut a terme una feina ben esguerrada i està vist que aquests ninots mai no ens durien el pa a taula. Hem d'empescarnos uns homes amb cara i ulls. Estem fets uns malfeiners i ja seria hora de posar-nos d'acord sobre el nostre nodridor i adorador. ¡Que no tardi ja l'alba, la invocació, l'agraïment, l'adoració!

Després d'un poc de vacil·lació, un dels Serpents Emplomallats va opinar:

—¿I si féssim la humanitat de fusta? Podríem posar-nos a l'obra si s'acordés que fos treballada i esculpida.

Van anar a bosc a cercar uns bons tions, unes soques ben netes de grops i rebrols. I vinga a fer ulls i nassos, boques i orelles. I després va venir la feina d'enganxar els braços, d'ajustar les cames, d'encastar els caps, fins a deixar enllestits uns homenets que van fer la viu-viu i que fins van arribar a casar-se i a tenir fills i filles; això rai, els va ser cosa fàcil; però pensar, mostrar-se agraïts, donar fe de vida, resar, adorar, això ja van ser figures d'un altre paner. Van resultar uns estaquirots, uns veritables caps de fusta, uns soques fets i pastats. Tot amb tot, es diu que aquests van ser els primers homes que van existir damunt la terra ja que la humanitat de fang només havia estat una ombra, ni tan sols un assaig, ni tan sols una provatura: només una enganyifa de cap a peus.

Però els Creadors, els Esperits del Cel, es miraven de mal ull aquella escòria.

—Tot això és genteta —es planyien—: uns taüls acabats. Ja en tenim el cap ple de veure'ls anar i venir, xerrotejar i riure i fer el fatxenda sense ni tan sols merèixer el bocí de pa que es porten a la boca. Els matarem a flagells.

I així va ser: l'Esgarrapa-Rostres els llevava els ulls, Ratapinyada-Mortal els escapçava, el Bruixot-Carnisser se'ls cruspia les cuixes, l'Aixafa-ossos feia farinetes dels seus genolls i colzes. Després l'Aiguat els va caure al damunt per a ofegar-los.

Els atuells que vivien amb ells i que fins la vetlla els havien servit dòcilment i callada van encendre un alçament de tots els dimonis contra aquella humanitat desassenyada: van sublevar-se les seves moles i morters, aquells estris, en fi, que quotidianament els molien el gra i els en feien farina. I vetaquí les paraules que els deien:

—Ah, grans poca-penes..., ¡no en teníem pas poques de queixes contra de vosaltres! Al matí i a la tarda, ¿quina era la vostra ordre? «Au ja moldre, a esmicolar, au, au, feu feina, desgraneu i repiqueu!» I nosaltres, pobres de nosaltres, ja ens teníeu rostre contra rostre; de dia i de nit treballàvem sense aturador per vosaltres, golafres. Estàveu fets uns estira-cordetes, ben mirat..., però us ha ben arribat l'hora de sentir-vos-en quatre de fresques. Ara que heu deixat de ser homes, tastareu la nostra esgarrinxada, el nostre mossec, el rostre remuc, au, au, menjarem la vostra carn, us trossarem els cossos en càstig a la vostra beneiteria.

I les olles renegrides de fum i de sutge també van acarar-se als homes de fusta per a dir-los:

—Dolor indecible ens causàveu tota la santa jornada, però nosaltres mudes i a la gàbia, nosaltres quietetes, assegudes sempre damunt del foc, sobre les brases, per a fer-vos acatament i reverència. Però ara que davant de tots nosaltres els déus us giren la cara; ja no us darem més la dreta. Vosaltres només pensàveu en tiberis, en suquets i en xeflis. Devoràveu en un sol àpat allò que us coïem damunt el caliu, entre suors i esbufecs, per temps i temps. De la vostra llamineria en portem el cul cremat, si podem parlar sense embuts ni polidesa. Avui per tu, demà per mi: ara us ha arribat l'hora i sereu cremats, fumats i escalivats sense perdó ni recança. Sabem que els déus us han tramès els Flagells i que ja no us emparen. Us tocarà ben bé el rebre perquè nosaltres, aquí on ens veieu, som eixerides encara que bon xic cendroses, i sempre hem sabut acostar-nos al foc que més escalfa: ¡a la foguera, poca-soltes!

Els gossos van proclamar el seu alçament i així digueren:

—¿Per què no ens dàveu mai ni els ossos? Mentre menjàveu ens fèieu fora a fuetada seca o bé ventant-nos puntades de peu. Aleshores tot us estava bé i ni el rei us era bon mosso. Qui

mana, mana, pensàvem, i amb la cua entre cames, aguantàvem les patacades i fins us veníem a llepar les mans; però us la teníem jurada. ¿Quin mal us haviem fet per esventrar-nos a cops de roc? Si us demanàvem amb afalacs allò que us sobrava, ¿per què no teníeu una espurna de compassió pels nostres ventres famolencs? ¿Per què, digueu-nos, per què, en comptes de tanta xerremeca que no va ni ve, no heu sabut remenar un xic la cua davant dels qui manen? ¿Què us costava fer-los un xic la gara-gara? ¿No us podíeu mirar en el nostre mirall? ¿No ens senyorejàveu per haver-nos mostrat tabolls? Però vosaltres us creieu els grans manaires, sense mai mirar enlaire ni veure a venir; no heu sabut ensumar d'on us ventarien la vergassada. Vosaltres dali, dali: que si patantim, que si patantam, que si són verdes, que si són madures, fins que us han mesurat l'esquena. Ara anirem a torna jornals. Tal faràs, tal trobaràs: ara ens abraonarem damunt la vostra carn, tanmateix una mica dura i estellosa...

I els morters, les moles, les olles i els gossos amb tot allò que de prop o de lluny els havia servit en els dies del seu imperi, aquissaven, estrenyien i malferien els homes de fusta. I ells, espaordits, desesmatats, s'empenyien els uns als altres, maltractant-se, trepitjant-se. Volgueren recloure's dins les seves barraques però el fullam del sostre s'esfondrava damunt d'ells. Van provar d'enfilarse als arbres, però el brancam s'estremia i els en llançava lluny. Cercaren aixopluc en les coves i grutes de la terra, però fins els caus de les bèsties van menysprear-los i els barraren el pas. Era com si ningú no els hagués mai vist ni conegut. I l'Aiguat se'ls entrà per la boca, pel nas i per les orelles fins a fer-los surar, sense esma, inflats de ventre, bellugadissos de peus i de braços. Així van ser destruïts aquells homes, aquelles criatures sense destí, aquella carnassa d'aniquilació, aquells noms esborrats de la memòria de tothom.

Alguns asseguren saber de bona font que la posteritat dels homes de fusta són aqueixos simis que viuen en els nostres dies dins les selves, fent tot el dia ganyotes, gambirotats i capgirells mentre xisclegen i s'empaiten sense repòs. Aquests semblen ser els descendents dels homes de fusta, els seus hereus lluitats. I per això els bogiots tenen tan grotesca semblança amb els homes perquè són de la nissaga d'aquells ninots sense ni una guspira d'enteniment i que van ser només, abans de l'alba, abans de l'adoració, una provatura, un assaig, un intent frustrat de vida humana.

LLUÍS FERRAN DE POL

Estiu del 1950.

D'UNA CARTA DE L'AUTOR: «Aquestes llegendes són narracions del Pópal-Vuh, llibre màia-quixé amb elements molt primitius. Són una jungla de desordre tal com, primitivament, estan contades, però contenen un seguit d'aventures i d'episodis molt originals. Jo només aprofito els darrers elements, però afegeixo, modifico i suprimixo amb tota llibertat. Tal com les deixo ara — abans n'havia fetes de força cenyides al text — són noves del tot.»

EMILI VALLÈS

Tota la vida d'Emili Vallès estava dedicada al major servei de la nostra llengua. Recordem la seva intervenció en les tasques del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana; aquelles gramàtiques seves, les signades amb el seu nom o les que féu en col·laboració, com les «Marvà», tan conegudes. Recordem el Diccionari *Pal·las*, i aquell *Diccionari de barbarismes*, de tanta utilitat en la tasca depuradora. Recordem la seva presència en el tribunal d'aptesa per a l'ensenyament de català, i, per damunt de tot, aquella seva fe i aquella obra d'apostolat, constants i inalterables fins a l'hora de la mort. Emili Vallès no va ser, rigorosament parlant, un científic, un lingüista; però fou un eficientíssim col·laborador dels lingüistes — amb Pompeu Fabra al davant —, tot donat a un altre aspecte igualment necessari i meritori: el de la divulgació, heroicament enderiat a fer que el més gran nombre de catalans parlessin i escrivissin la pròpia llengua amb el mínim d'errors possible. Ara ens ha deixat, blanc de cabells, afeixugat d'anys. El tindrem en el record com un estímul en el camí de la fidelitat que ell seguí sense defallences.

M.

CÈSAR NOGUÉS

Ha mort un poeta i un amic, a vint-i-vuit anys. Ha deixat un llibre, *Lassitud*, i un cert nombre d'escrits inèdits. Resta, doncs, un record i l'estimació d'uns quants. Havia publicat dos poemes en el nostre fascicle anterior. Hom es proposa editar aviat, en un conjunt, el llibre ja publicat i tot allò que, entre els seus papers, sembla haver cedit ell per a completar-se. Aleshores serà el moment de fer-li l'estudi literari. Ara, la seva mort és tan propera — o dit d'una altra manera, la seva presència és encara tan poc llunyana — que totes les explicacions i tots els comentaris resulten fora de lloc dins aquesta simple notícia que val solament per a rendir-nos el dol.

JOAN TRIADÚ

Desembre de 1950.

Homenatge a George Orwell

GEORGE ORWELL –pel nom autèntic Enric Blair– morí a Anglaterra aquest any, després d'arrossegar llargament les conseqüències d'una ferida al pit que sofrí durant la guerra civil espanyola. Era fill d'un oficial de l'exèrcit britànic de la frontera de Birmània i, ell també, sortit d'Eton, passà a la Policia Imperial, a l'Índia. Tots els seus llibres reflecteixen experiències personals. Així, de la seva infantesa i joventut a Orient tragué un reportatge revoltant que aleshores no fou acceptat per cap editor: *Dies de Birmània*. Així, també, la seva obra *Homenatge a Catalunya* aparegué després d'haver visitat el nostre país i haver combatut a Aragó, del desembre de 1936 a l'estiu següent. Sembla que tornà a Anglaterra molt alligonat, convençut que era inevitable la segona guerra mundial que esclatà dos anys després. Aquell temps d'espera el dedicà a una novel·la mig auto-biogràfica on s'acomiadava de tot un món que havia estat el seu. Aquesta obra, *Coming up for air*, –títol que podria traduir-se, pel sentit, amb una frase com ara *Pujant en cerca d'aire*, ja que el protagonista descobreix que la vila natal que ell imaginava després de molts anys d'absència, ha desaparegut pràcticament, transformada per la industrialització–, és una petita meravella narrativa, amargant i tendra.

La guerra vingué i colpí els anglesos a la pròpia llar, com Orwell espectacularment havia profetitzat. Sempre atacat pel mal que l'havia de consumir a quaranta-sis anys, participà poc en la guerra; però, així que la pau hagué apuntat, donà a conèixer la sàtira *La Granja dels animals*, que ha esdevingut en la literatura anglesa un llibre clàssic i ha estat comparat amb Swift. Amb *Animal Farm*, arribà a la fama i probablement ha obtingut la immortalitat. Una sola frase recorregué el món, extreta de la faula, entre admirada aprovació: *Tots els animals són iguals, però n'hi ha que són més iguals que els altres*.

El combat d'Orwell contra la injustícia no cessà mai. La seva darrera obra, titulada *1984*, és, probablement, la més lúcida advertència que hagi escrit un autor contemporani contra el totalitarisme. Poc després de la publicació d'aquesta novel·la, superior a les novel·les profètiques de Wells i de Huxley, Orwell moria. El llibre i la mort produïren gran impressió a Britània. Desapareixia un dels millors escriptors en anglès del nostre temps, qualificat d'insigne autor honest, revolucionari i patriota. Amb la seva veu tallant d'indignació, ha esdevingut símbol de la nova Anglaterra.

Del llibre *Homage to Catalonia –Homenatge a Catalunya–* publicat l'any 1938, heus ací aquest fragment:

«Des de Mandalai, a l'alta Birmània, es pot viatjar en tren fins a Maimo, la principal estació muntanyenca de la província, a l'extrem de l'altiplanície de Shan. Es una experiència bastant rara. Se surt del típic ambient d'una ciutat oriental –el sol estavellador, les polsoses palmeres, l'olor de peix, d'espècies i all, els sucosos fruits tropicals, el formigueig d'homes de cara fosca. I com que un hi està tan avesat, s'emporta aquest ambient intacte, per a dir-ho així, al vagó. Mentalment s'és encara a Mandalai quan el tren s'atura a Maimo, mil quatre-cents metres sobre el nivell del mar. Però en baixar del vagó es trepitja un hemisferi diferent. Soltadament es respira un aire fresc i dolç, que podria ésser el d'Anglaterra, i entorn hi ha herba verda, falgueres, avets, i camperoles de galtes rosades venent cistelles de maduixes.

Tornant a Barcelona, després de tres mesos i mig al front, em recordava d'això. Hi ha el mateix canvi abrupte i colpidor. En el tren, durant tot el camí cap a Barcelona, l'atmosfera del front persisteix; la brutícia, el soroll, la incomoditat, els vestits esparracats, el sentiment de privació, de camaraderia i d'igualtat. El tren, ple ja de milicians quan surt de Barbastre, era envaït per més i més pagesos a cada estació del trajecte; pagesos amb fardells de verdures amb aviram esfereïda que portaven cap per avall, amb sacs que rebotien i es cargolaven per terra i es descobria que eren plens de conills vius; i finalment d'altres pagesos amb un considerable ramat de bens que eren menats cap els compartiments i atapeïts en tots els espais

lliures. Els milicians entonaven baladrerament cançons revolucionàries que ofegaven el sotragueig del tren, i enviaven petons amb les mans o saludaven amb mocadors vermells i negres cada noia bonica que trobaven al llarg del trajecte. Ampolles de vi i d'aiguardent, el repugnant licor aragonès, passaven de mà en mà. Amb els bots espanyols de pell de cabra hom podia fer arribar a cada amic per tot el vagó, sens gaires molèsties, uns bons glops de vi. A prop meu un xicot d'ulls negres, d'uns quinze anys, contava sensacionals, i sens dubte completament falses, històries de les seves gestes al front, a dos pagesos de pell aspra i colrada que l'escoltaven bocabadats. Després els pagesos deslligaven els seus farcells i ens donaven una mica de vi negre i espès. Tothom era profundament feliç, més del que jo pugui descriure. Però quan el tren havia passat per Sabadell i era ja a Barcelona, penetràvem en un ambient a penes menys estrany i hostil per a nosaltres i per a la nostra gent que el de París o el de Londres».

Nota de J. T.

Oxford, 1950.

MANUEL CUBELES I EL BALLET CATALÀ

Amb una embranzida sorprenent, l'Esbart Verdaguer s'ha superat ell mateix. Caldria, però, pensar que no era possible de romandre en la constant superació del nostre folklore, quan ja serà, materialment i espiritual, esgotat.

Davant el bagatge, doncs, d'experiències que representa la constància i l'estudi del «Verdaguer» durant tots aquests anys, calia rompre, potser, una tradició malentesa i refer-la de bell nou: deixar al camí tot allò que palesa esgotament, i cercar, burxar dins la puresa ètnica del folklore, els valors eterns. Romandre, emprant sempre els mateixos materials, més o menys estilitzats, fóra cosa d'esperits migrats i sense ambicions.

Però mancava l'home. I l'home, en realitat ha estat el mateix creador del «Verdaguer». Per això l'Esbart ha desvetllat tantes esperances: el seu desenvolupament, ben entès, perseguia una fita, que si bé podia semblar-nos confusa, al capdavant ha reeixit en el seu pla admirablement resolt. No ha volgut viure de la tradició, a cegues, com encara hi ha qui pretén viure; ha preferit endinsar-se en la història i seguir les traces inèdites i pures, àdhuc les ignorades i que només podia percebre en llur finor ideal, una sagaç mentalitat com la de Manuel Cubeles.

La dansa popular catalana ha trobat qui sap i pot destriar tota la seva essència, la seva personalitat i la seva bellesa. I això que podia semblar una gosadia, ha estat prou per a demostrar-nos a bastament un contingut ferm, deixant i capaç de permetre definitivament el muntatge d'un cos exclusiu de ballet. Cal encoratjar Manuel Cubeles. La seva obra viu ja uns moments de plenitud. El ballet català és un fet tan concret com inevitable. Des d'ara ja, no ens plauria massa ésser expectadors d'una vetllada de dansa popular a l'estil d'aquelles que tan magistralment ens ha presentat el mateix Esbart Verdaguer: d'ell, exigim molt més. Hem de creure, ara més que mai, en la importància que té per al nostre art de poder envanir-se dels seus propis mitjans, sense manlleus — ni rítmics, ni històrics ni sentimentals —, és a dir, de tota la tradició popular que, portada a la seva perfecció, pot assolir el ple assentiment de totes les intel·ligències.

RAMON GRABOLOSE

EN AQUEST FASCICLE, col·labora Arthur H. Terry: estudià català a Cambridge i continuà el seu treball a Barcelona preparant una tesi sobre les relacions dels monestirs medievals de les dues vessants del Pirineu. Presentem, per primera vegada, mostres de l'art de la pintora Núria Picas, la qual ha participat en alguns salons col·lectius de la pintura jove actual. Lluís Ferran de Pol és encara inèdit al nostre país, però ha publicat nombrosos treballs i articles a Amèrica. Obtingué el Premi Narcís Oller, adjudicat l'any 1938 a la seva obra *Tríptic*, contes. Actualment treballa en aquestes «Històries d'abans de l'alba» basades en l'antiga mitologia de la civilització màia que ell ha estudiat de prop a Mèxic. No hi ha més noms, inèdits ací, que els esmentats — nou en un fascicle de setze pàgines — més els de dues de les notes: R. Grabolosa i M., i els dels textos: Ezra Pound i George Orwell.

